

El Facadell de Beniarbeig

Tomàs Llopis
Hi ha morts que pesen cent anys
Premi Andrònima 2012
Tres i Quatre, València, 2013
329 pàgs.

Una tradició literària tendeix, en assolir una maduresa, a omplir els buits del temps històric, els espais erms de paraules pròpies, massa sovint desplaçades per una memòria poc atenta i mandrosa. Les lletres catalanes han anat, amb tanta fermesa com convicció, produint tot un cos nou de novel·les històriques que emparen, a hores d'ara, esdeveniments revisitats i esculpits per tal d'evitar la ceguesa d'una memòria col·lectiva que s'ha anat reconstruint amb penes i treballs.

En aquest sentit, Tomàs Llopis ens ofereix una obra teixida de mots i topònims que traspuen autenticitat, paisatge i època, al mateix temps que ordeix un tapís policrom i suggestiu sobre l'ambient convuls propiciat per l'erupció d'unes revoltes socials que desembocaran en el conflicte social de la Segona Germania, el 1693. Tot i amb això, aquesta sentència: «La vostra nissaga no descansarà i durà sempre aparellada la desgràcia», aixopluga un dels temes centrals, que necessàriament remet a gairebé cent anys abans, a l'època d'expulsió dels moriscos, esdevinguda el 1609, on l'autor situa l'origen d'aquesta maledicció, és a dir, l'estigma que envolta la nissaga dels Facadell i que plana al llarg del relat.

Veus diverses i corals componen, a més a més, un complex polifònic, on els records d'un personatge concret de la nissaga central, presentats en primera persona a través d'unes memòries, es conjunten i refracten fruitosament amb el relat d'aparença objectiva que ocupa la centralitat narrativa. Paral·lelament, hi ha una

tercera trama, protagonitzada per una dona, anomenada «la Viuda», que seguint una bona estratègia narrativa, mantindrà alerta l'expectativa del lector fins al final. I, a propòsit d'aquest personatge, cal apuntar que un dels punts més interessants i dignes d'elogi de la novel·la és la representació de les diferents figures femenines, les quals tenen un paper decisiu en la gestió del poder (i el seu revers) i de l'entramat social des dels diferents estatus.

Saludem, doncs, l'erudició fèrtil que permet recrear convincentment una època —ja sigui pel retrat de les dinàmiques socials en temps de revoltes i fam o per la caracterització dels personatges, a voltes amb poca complexitat però no per això poc significatius—, i uns fets orfes, fins ara, de gruix literari.

Així mateix, també cal destacar l'encert tècnic i d'ofici, capaç de fornir-nos una novel·la que tan aviat sorprèn per l'assoliment literari de la trajectòria de l'autor, com sorprèn gràcies a la tensió argumental, que se sap mantenir encesa en tot moment. Ara bé, no podem amagar el fet que l'aposta de Tomàs Llopis d'intercalar dins la narració les memòries de Roc Facadell, llegides en la trama central pel seu nebot Bernat, creï una estructura estàtica que en alguna ocasió no afavoreix els jocs d'expectatives i transmet una certa rigidesa en la fluïdesa del relat. Abandonant, però, aquesta minúcia, la novel·la ens ofereix les dosis adequades de passions, vicis, assassinats o morts com a horitzó inevitable que reflecteix l'ensorrament de la societat del segle XVII valencià.

El crític pot retrobar-se, així, còmodament, amb el lector menys exigent, en un espai compartit de gaudi i de reivindicació conscient de la llengua i la història de les contrades de parla catalana.

Podem afirmar, per a concloure, que els Premis Octubre han guardonat en la darrera edició, sens dubte, una veu que construeix memòria i que es fa ressò de la dignitat creixent que la nostra literatura assoleix, no sense entrebancs, és cert; tanmateix, amb una seguretat i uns mèrits que no podem deixar, molt satisfets, de subratllar.

Marta Font i Espriu